

ΒΙΒΛΙΟΓΕΦΥΡΕΣ

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

ΤΕΥΧΟΣ 03 || ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2025 || ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΑΤΡΩΝ || ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΣΗΜΕΡΑ: on demand ή ένα επίκαιρο ανθρωπιστικό και πολιτικό πρόταγμα;

Η έννοια της δικαιοσύνης μολονότι κατά κοινή παραδοχή σε θεωρητικό επίπεδο αποτελεί πρωταρχικό θεμέλιο της κοινωνίας, η «πρώτη αρετή των κοινωνικών θεσμών» κατά τον Rawls, πόρρω απέχει ακόμα από το να θεωρείται εξασφαλισμένη, αδιαπραγμάτευτη, και εδραιωμένη. Παραμένει ζητούμενο όχι μόνο στα δικαστήρια αλλά και στην καθημερινότητα, στην εκπαίδευση, στην υγεία, στις κοινωνικές σχέσεις και στις επαγγελματικές πρακτικές. Σήμερα, το αίτημα για δικαιοσύνη είναι ολοζώντανο, παρόν, *συγκινεί* και κινητοποιεί τους ανθρώπους στους κοινωνικούς αγώνες σε κάθε σημείο του πλανήτη. Το άλλοτε ακραίο δόγμα *fiat justitia et pereat mundus* (= ας απονεμηθεί δικαιοσύνη κι ας εκλείψει ο κόσμος) σήμερα επανέρχεται *ακριβώς* για να θυμίσει τον ανθρωπιστικό και ανθρωποκεντρικό της πυρήνα.

Οι εκδόσεις του Πανεπιστημίου Πατρών συμβάλλουν σε αυτή τη συζή-

τηση, δημοσιεύοντας έργα που εξετάζουν τη δικαιοσύνη από διάφορες οπτικές, με στόχο να αναδείξουν διαφορετικές θεωρητικές όψεις και πτυχές της, να τροφοδοτήσουν και να εμπλουτίσουν τον διάλογο μεταξύ επιστήμης και κοινωνίας.

Ο Pierre Chiron, στο έργο του *Εγχειρίδιο Ρητορικής ή Πώς ένας μαθητής να γίνει πολίτης*, αναδεικνύει το έλλειμμα του εκπαιδευτικού μας συστήματος σε σχέση με τη δικαιοσύνη. Υποστηρίζει ότι «η εκπαίδευση σήμερα δεν ανταποκρίνεται πλήρως στο αίτημα της κοινωνικής δικαιοσύνης ούτε καλλιεργεί επαρκώς τις αξίες που συγκροτούν δημοκρατικούς πολίτες. Το βιβλίο του μας υπενθυμίζει ότι η δικαιοσύνη δεν είναι μόνο θεσμικό ζήτημα αλλά παράλληλα πολιτισμικό και εκπαιδευτικό».

Σε ό,τι αφορά ζητήματα υγειονομικής και ιατρικής περίθαλψης, η έννοια της δικαιοσύνης κατέχει εξίσου σημαντικό ρόλο, όπως υπογραμμίζουν οι

Karen Hertz και Julie Santy-Tomlinson στο βιβλίο τους *Κατάγματα Ευθραυστότητας και Ορθογνηριατρική Νοσηλευτική*· και εδώ, η δικαιοσύνη και η ηθική είναι αλληλένδετες έννοιες, θεμελιώδεις για την άσκηση της ιατρικής και της νοσηλευτικής. Οι συγγραφείς τονίζουν πως «η δίκαιη και ισότιμη κατανομή των υπηρεσιών υγείας είναι αναφαίρετο δικαίωμα των ανθρώπων. Από την πρόσβαση στους υγειονομικούς πόρους έως την ποιότητα της περίθαλψης, η κοινωνία μας οφείλει να εξασφαλίζει ότι κανείς δεν αποκλείεται από τη φροντίδα που του αναλογεί».

Η απονομή της δικαιοσύνης από τους θεσμούς και τις αρχές επιβολής του νόμου αποτελεί, επίσης, αντικείμενο μελέτης και προβληματισμού, όπως αναλύεται από τον Frederick Neuhouser στο βιβλίο του *Τα θεμέλια της κοινωνικής θεωρίας του Χέγκελ. Η πραγμάτωση της ελευθερίας*.

(συνέχεια στη σελίδα 16)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΠΑΤΡΩΝ

Εκδόσεις Πανεπιστημίου Πατρών

Συνεδριακό Κέντρο, Πανεπιστημιούπολη, Ρίο, 26504 Πάτρα

E-mail: info-pup@upatras.gr • Τηλ. +30 2610969649 • <https://publications.upatras.gr/>

Εάν ενδιαφέρεστε να προμηθευτείτε το περιοδικό μας, μπορείτε να επικοινωνήσετε με την υπεύθυνη επικοινωνίας, κ. Κατερίνα Κωστοπούλου (kkost@upatras.gr, 2610.969649)

Σήφης Μπουζάκης
Ομότιμος Καθηγητής Πανεπιστημίου Πατρών

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ, 1964-2024.

60 Χρόνια μετά. Προϊστορία, ίδρυση, ανάπτυξη, προοπτική

Η επανέκδοση του λευκώματος του Πανεπιστημίου Πατρών είναι μια πολυφωνική αποτύπωση της ακαδημαϊκής, διοικητικής και κοινωνικής διαδρομής του. Από το ποικίλο υλικό που δημοσιεύεται (μαρτυρίες, έγγραφα, άρθρα εφημερίδων, αρχαιακό υλικό) είναι φανερό πως η ίδρυση του πανεπιστημίου μας εντάσσεται στις πρωτοβουλίες που αναπτύχθηκαν μέσα στη δεκαετία του 1950, σε εθνικό επίπεδο, για τον εκσυγχρονισμό της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης και την ανάπτυξη της επιστημονικής έρευνας. Ύστερα από μια σειρά διεργασιών και προσπαθειών, ατομικών και συλλογικών, αλλά και αντιδράσεων, κρυφών ή φανερών, η αναπτυξιακή πορεία της χώρας οδήγησε στην πρόταση για την ίδρυση του Πανεπιστημίου Πατρών, που κατατέθηκε στη Βουλή, το 1964, από τον υπουργό Παιδείας Γεώργιο Παπανδρέου, και έγινε ομόφωνα αποδεκτή. Δυστυχώς, η ρηξικέλευθη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964, μέρος της οποίας ήταν και η ίδρυση του Πανεπιστημίου Πατρών, δεν ευ-

οδώθηκε στο σύνολό της. Με πρωταγωνιστές τον Γεώργιο Παπανδρέου και τον Ευάγγελο Παπανούτσο, υπέρμαχους και οραματιστές μιας δημόσιας δωρεάν παιδείας υψηλού επιπέδου, το νεότευκτο πανεπιστήμιο ξεκίνησε τη διαδρομή του, η οποία στην πορεία

έγινε το πεδίο όπου συγκρούστηκαν, άλλοτε δημιουργικά –δηλαδή συναινετικά– άλλοτε όχι, διαφορετικές ακαδημαϊκές, πολιτικές και κοινωνικές αντιλήψεις.

Η ελπιδοφόρα του εκκίνηση ανακόπηκε βίαια με τα Ιουλιανά (15 Ιουλίου 1965), για να συναντήσει κοντά στις πρώτες αναπόφευκτες πρακτικές δυσκολίες της οργάνωσης και της διοίκησης, ακόμη μεγαλύτερα εμπόδια με την επικράτηση της δικτατορίας. Το καθεστώς τρομοκρατίας και ο πανίσχυρος κρατικός ελεγκτικός μηχανισμός επέφερε ανάσχεση της ανάπτυξης του σε θεσμικό επίπεδο, παρά τη δημιουργική ορμή πολλών ακαδημαϊκών λειτουργιών και την ελευθεροφροσύνη των φοιτητών. Η έξοδος από το ασφυκτικό πλαίσιο, με την αποκατάσταση της Δημοκρατίας, σήμανε μια νέα περίοδο στην ιστορία του Πανεπιστημίου Πατρών. Η πρώτη μεταπολιτευτική περίοδος υπήρξε ιδιαίτερα ευνοϊκή για τον εκδημοκρατισμό του και υπάρχουν ακόμη άγνωστες σελίδες της ιστορίας του που επιβάλλεται να

***Η επανέκδοση
του λευκώματος
του Πανεπιστημίου
Πατρών είναι
μια πολυφωνική
αποτύπωση
της ακαδημαϊκής,
διοικητικής
και κοινωνικής
διαδρομής του***

ερευνηθούν, όπως η σύντομη θητεία του Δημήτρη Χατζή, ο οποίος το 1975-1976 κλήθηκε να διδάξει λογοτεχνία στο Πολυτεχνείο.

Έκτοτε, το αρχικό όραμα εκσυγχρονισμού και εκδημοκρατισμού του κράτους, που συνεπαγόταν παιδεία στην υπηρεσία του λαού, υπηρετήθηκε με διάφορους τρόπους, μέσα από ποικίλες θεσμικές μεταρρυθμίσεις, άλλοτε με τη σύμπνοια εκπαιδευτικών λειτουργών και φοιτητών και άλλοτε με οξύτατες αντιπαραθέσεις. Με χρονιά σταθμό το 1982, το Πανεπιστήμιο Πατρών άρχισε να αποκτά τη φυσιογνωμία που θα διατηρήσει, εμπλουτισμένη και διαρκώς βελτιούμενη στην κατοπινή πορεία του. Η γόνιμη διαδρομή του αντικατοπτρίζεται όχι μόνο στη θέση που κατέχει σήμερα στην αξιολογική ακαδημαϊκή κλίμακα, σε επίπεδο εθνικό και διεθνές, αλλά και, κυρίως, στη διάχυση της γνώσης και των επιτευγμάτων του που συντελείται μέσω των ερευνητών του και των αποφοίτων του σε όλον τον κόσμο.

Σήμερα, έπειτα από μισό αιώνα συνεχούς ανάπτυξης και ανοδικής πορείας, αλλά και μια μεγάλη περίοδο κρίσης σε όλα τα πεδία, στην οποία προστέθηκαν οι οικονομικοί, κοινωνικοί και ηθικοί κλυδωνισμοί που προκάλεσε η πανδημία, καλούμαστε να αντιμετωπίσουμε την πρόκληση της τέταρτης βιομηχανικής επανάστασης, με την εισβολή της πρωτοφανούς τεχνολογικής προόδου σε κάθε τομέα του επιστητού και, ενδεχομένως, απρόβλεπτες οικονομικοπολιτικές επιπτώσεις. Καλούμαστε, ακόμη, όσοι υπηρετούμε από θέση ευθύνης την εκπαιδευτική διαδικασία να συνδυάσουμε τα δύο μεγάλα ζητούμενα που τέθηκαν εξαρχής στο πρώτο ξεκίνημα, σε μια άλλη εποχή και με άλλους όρους: τον συνδυασμό της οικονομικής/τεχνολογικής ανάπτυξης και της σύνδεσης του πανεπιστημίου με την αγορά εργασίας με την ανθρωπιστική παιδεία που πρέπει να αποτελεί το πλαίσιο κάθε ανάπτυξης. Με άλλα λόγια, η μεγάλη πρόκληση είναι να συνδυαστεί το δημόσιο-κοινωνικό με το επιχειρηματικό ακαδημαϊκό μοντέλο.

Το ερώτημα που έθεσε στη δημόσια ομιλία του στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, στις 30.1.1965, ο Γεώργιος Πα-

πανδρέου ξαναγυρνά ολοένα και πιο επιτακτικό μέσα στη διαχρονική του αυτοτέλεια: «Τι πανεπιστήμιο θέλουμε;» Στην ομιλία του αυτή, ο Παπανδρέου είχε θέσει ως προϋποθέσεις της εκπαίδευσης, τη δημοκρατία και τον ανθρωπιστικό χαρακτήρα της παιδείας:

Τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα πρέπει να μορφώσουν όχι μόνον τον αυριανό επιστήμονα με το φωτισμένο πνεύμα, αλλά και τον πολίτη της δημοκρατίας [...]. Επομένως, όχι μόνον τον νουν των φοιτητών πρέπει να καλλιεργήσουν, αλλά και το ήθος των. [...] Η μεγάλη μας καινοτομία θα είναι να δώσωμεν εις το πρώτον έτος των σπουδών όλων των πανεπιστημιακού επιπέδου ιδρυμάτων, ανεξαρτήτως είδους σχολής, χαρακτήρα ανθρωπιστικόν. Όλοι αδιακρίτως οι φοιτηταί του πρώτου έτους θα υποχρεωθούν να ακούσουν, παράλληλως προς τα ειδικά, και τρία γενικά και θεμελιώδη μαθήματα, εις τα οποία και θα εξετάζονται: Ελληνικά Γράμματα (αρχαίαν, μεσαιωνικήν και Νέαν Γραμματείαν), Εισαγωγή εις την Φιλοσοφίαν και Αρχάς του σημερινού Ελληνικού Πνεύματος.

Δέκα χρόνια αργότερα, στο Πολυτεχνείο συστήνεται Επιτροπή Ανάπτυξης των Ανθρωπιστικών Σπουδών, ενώ ο δημοκρατικός άνεμος της μεταπολίτευσης και η ανάγκη για ανάκτηση της χαμένης ελευθερίας και για διαλεκτική ανάπτυξη θα εμπλουτίσει το πρόγραμμα προπτυχιακών σπουδών του Πολυτεχνείου με μαθήματα λογοτεχνίας, τέχνης και φιλοσοφίας.

Σήμερα, το Πανεπιστήμιο Πατρών, εκτός από δυναμικές και διακεκριμένες σχολές που υπηρετούν ποικίλα αντικείμενα στην αιχμή της τεχνολογίας και των θετικών επιστημών, διαθέτει και ευπρόσωπη Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών. Οι γέφυρες έχουν ήδη στηθεί. Η ανάπτυξη του Πανεπιστημίου Πατρών, η σύνδεσή του με την αγορά εργασίας και τη βιομηχανία, η ανάπτυξη δεξιοτήτων μπορεί και πρέπει να γίνουν μέσα σε ένα πλαίσιο ανθρωπιστικής παιδείας, την οποία οι κυβερνήσεις οφείλουν να ενθαρρύνουν οικονομικά και κοινωνικά. Γιατί, η ιστορία έχει δείξει πως μια

Από το οπισθόφυλλο του βιβλίου

Γ' ΕΚΔΟΣΗ

Το ανά χειράς πόνημα αποτελεί επικαιροποιημένη και εμπλουτισμένη έκδοση του παλαιού λευκώματος του Πανεπιστημίου Πατρών. Σε αυτό παρουσιάζονται με σύντομο τρόπο η προϊστορία, η ίδρυση, η ανάπτυξη και

η προοπτική του Πανεπιστημίου Πατρών. Στην πρώτη ενότητα παρουσιάζεται η πόλη των Πατρών και οι πολιτιστικοί θησαυροί της. Ακολουθούν η προϊστορία μέχρι την ίδρυση του Πανεπιστημίου Πατρών, το 1964, η έναρξη λειτουργίας του, το 1966, και στη συνέχεια η συνεχής διοικητική, ακαδημαϊκή και κτιριακή ανάπτυξη του πανεπιστημίου, με νέα Τμήματα, Σχολές και Ινστιτούτα. Σε ξεχωριστή ενότητα παρουσιάζονται οι βασικές Μονάδες του Ιδρύματος, τα Ερευνητικά Ινστιτούτα, το Επιστημονικό Πάρκο, το Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο και τα Μουσεία.

αγωγή χωρίς κλασική παιδεία προετοιμάζει ανελεύθερες προσωπικότητες, ανελεύθερες δραστηριότητες και ανελεύθερες κοινωνίες. Η ανθρωπιστική παιδεία υψώνει και τη σκέψη και τη φαντασία και τον συναισθηματικό κόσμο. Υψηλές δεξιότητες χωρίς παιδεία σημαίνει ανθρώπους-εκτελεστικά όργανα αποφάσεων που παίρνονται αλλού και ερήμην τους.

Το θεσμικό πλαίσιο της λειτουργίας των ΑΕΙ σήμερα δεν πρέπει απλώς να επιτρέπει αλλά πρέπει να ενθαρρύνει τα Ιδρύματα να διαμορφώσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, τον εκπαιδευτικό και ερευνητικό προσανα-

Χρήστος Μπούρας,
Πρύτανης Πανεπιστημίου Πατρών

τολισμό τους, τις σχέσεις τους με τις διεθνείς επιστημονικές εξελίξεις αλλά και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

Από αυτή την άποψη, η πορεία του Πανεπιστημίου Πατρών μέσα στον χρόνο δικαιώνει τις επιλογές όλων εκείνων που φοίτησαν και δίδαξαν σε αυτό κατά το παρελθόν. Η ματιά μας, όμως, είναι και οφείλει να είναι στραμμένη στο παρόν και στο μέλλον. Καθώς, μάλιστα, το πανεπιστήμιο αποκτά συνεχώς ολοένα και πιο κεντρικό ρόλο στις σύγχρονες κοινωνίες, με πολλαπλές διασυνδέσεις με την οικονομία, ενισχύεται η απαίτηση της αποτελεσματικότητας, της αξιοκρατίας αλλά και της κοινωνικής λογοδοσίας εκ μέρους της ακαδημαϊκής κοινότητας.

Γι' αυτό και ο ρόλος του Πανεπιστημίου Πατρών σήμερα είναι να δημιουργήσει ένα δυναμικό εκπαιδευτικό πλαίσιο, στο οποίο να συνδυάζεται η παραγωγή της νέας γνώσης με την ανάπτυξη και η καλλιέργεια της έρευνας με την καινοτομία. Για τον λόγο αυτό, προωθούμε τη συνεχή επικοινωνία και συνεργασία με άλλα πανεπιστήμια και ερευνητικά ιδρύματα, εγχώρια και διεθνή, με την τοπική επιχειρηματικότητα και την ευρύτερη αγορά εργασίας.

Η αξιολόγηση των ιδρυμάτων και των ακαδημαϊκών μονάδων αποτελεί ουσιαστικό εργαλείο για τη συνεχή βελτίωσή τους. Ωστόσο, πρέπει να γίνεται με γνώμονα ακαδημαϊκά κριτήρια, με επιλεγμένους ποιοτικούς στόχους και όχι αποκλειστικά με ποσοτικούς δείκτες. Στο πανεπιστήμιό μας, οι σχετικές επιδόσεις επιβεβαιώνουν την αριστεία, ενώ, ταυτόχρονα, γίνεται προσπάθεια να στηριχθεί και η ίδια η αυταξία της γνώσης, ακόμη και σε επιστημονικά πεδία που δεν είναι –και δεν πρέπει να είναι– άμεσα εξαρτημένα από την πίεση της αγοράς.

Το όραμά μας για το Πανεπιστήμιο Πατρών αφορά, πάνω και πρώτα απ' όλα, την ίδια την οργάνωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, με προγράμματα σπουδών που να καλύπτουν τους διαφορετικούς στόχους και τα ενδιαφέροντα των φοιτητών και φοιτητριών, τις ανάγκες της «οικονομίας της γνώσης», την αντιστοιχία με σύγχρονες μορφές επαγγελματικού προσανατολισμού, τη σφαιρικότητα της διεπιστημονικής προσέγγισης. Η συνεργασία των τοπικών φορέων στην οργάνωση εξειδικευμένων προγραμμάτων σπουδών, η συνεργασία των επιχειρήσεων σε προγράμματα κατάρτισης, η χρηματοδότηση από τον ιδιωτικό τομέα ερευνητικών προγραμμάτων, καθώς και υποτροφιών για τους φοιτητές και τις φοιτήτριες, θα προωθήσουν αποτελεσματικά τις προσπάθειες συντονισμού σπουδών, εργασίας, οικονομίας και κοινωνίας, που απαιτούν οι σημερινές συνθήκες.

Σε αυτή την κατεύθυνση, το ίδρυμά μας θεώρησε ως άμεση προτεραιότητα την αναμόρφωση του πανεπιστημιακού χάρτη, με γενναίες αναδιαρθρώσεις σε ό,τι αφορά το επιστημονικό, οργανωτικό και χωροταξικό πλαίσιο λειτουργίας. Δεν θα άξιζε, άλλωστε, να μιλάμε για το μέλλον των ΑΕΙ, εάν παράλληλα δεν αρχίζαμε να κλείνουμε τους λογαριασμούς μας με ένα παρελθόν που είχε εγκλωβίσει τη μόρφωση στην τυχαιότητα. Με αυτοπεποίθηση, με σχέδιο και όραμα, με «λογισμό και μ' όνειρο» αποδεχόμαστε και αντιμετωπίζουμε τις προκλήσεις της νέας εποχής.

Κλείνοντας αυτόν τον πρόλογο, θέλω να ευχαριστήσω τον ομότιμο καθηγητή και παλιό καλό φίλο κ. Σήφη Μπουζάκη, ο οποίος εργάστηκε χωρίς καμία ανταμοιβή για να μας παραδώσει αυτό το λεύκωμα.

«Πρόλογος» του Πρύτανη, Χρήστου Μπούρα
Καθηγητή Τμήματος Μηχανικών Ηλεκτρονικών
Υπολογιστών και Πληροφορικής

Η ιστορία του πανεπιστημίου και η ιστορική μνήμη

Η αποτύπωση της ιστορίας του Πανεπιστημίου Πατρών αποτελεί μία πολύ-

τιμη συνεισφορά στην ιστορική μνήμη που αφορά το ίδιο το ακαδημαϊκό ίδρυμα, αλλά και την εξελικτική πορεία της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην ευρύτερη περιοχή της Δυτικής Ελλάδας.

Το Πανεπιστήμιο Πατρών, μετρώοντας ήδη 50+7 χρόνια ζωής, καταγράφεται ως ένα από τα μεγαλύτερα πανεπιστήμια της χώρας με προσφορά άνω του μισού αιώνα στην επιστήμη, την έρευνα και την καινοτομία, αλλά και την ίδια την κοινωνική εξέλιξη, αποδίδοντας ιδιαίτερη δυναμική στην περιοχή μας. Στο πόνημα του Σήφη Μπουζάκη συναντάμε τους σημαντικότερους σταθμούς αυτής της μεγάλης διαδρομής, ενώ αναδεικνύεται ο κεντρικός ρόλος του Πανεπιστημίου ως ένας διαχρονικός «φάρος» γνώσης και ζωής.

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας έχει εμπράκτως αποδείξει ότι στηρίζει το Πανεπιστήμιο, το οποίο και θεωρεί έναν ισχυρό σύμμαχο σε κάθε προσπάθεια περαιτέρω ανάπτυξης της περιοχής, καθώς, εξάλλου, κάθε επένδυση στην εκπαίδευση είναι μία επένδυση στο παρόν και το μέλλον της τοπικής κοινωνίας.

Πιστεύουμε στη δύναμη του Πανεπιστημίου, όπως και στη δύναμη της Δυτικής Ελλάδας. Και γι' αυτό, επιδιώκουμε ένα διαρκώς μεγαλύτερο και ισχυρότερο πανεπιστήμιο που θα αγκαλιάζει το σύνολο της Περιφέρειάς μας και θα βρίσκεται σε διαρκή ώσμωση με τις δυνάμεις της περιοχής.

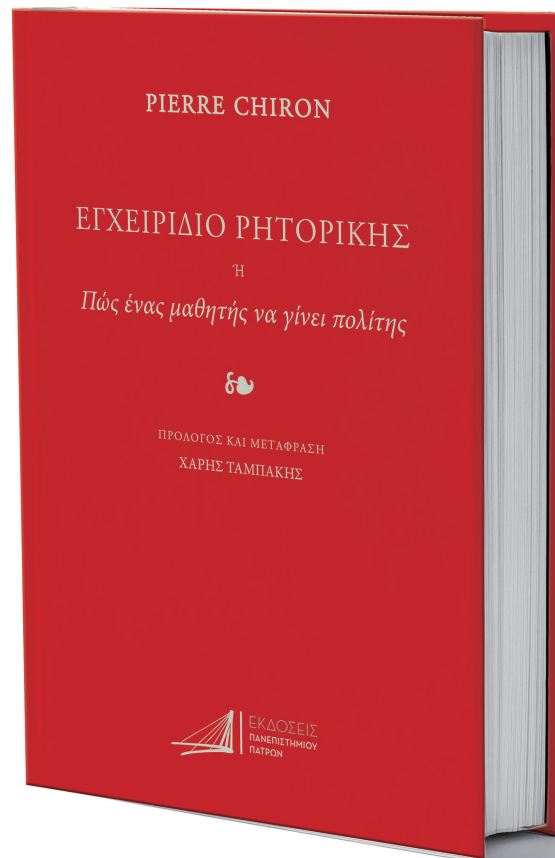
Και είναι ισχυρή η πεποίθησή μας ότι η περιοχή μας διαθέτει ένα εξαιρετικό οικοσύστημα έρευνας και καινοτομίας, με σημαντικά ερευνητικά κέντρα που διαθέτουν πολυετή εμπειρία και σημαντικές επιτυχίες, κάτι που, βεβαίως, το οφείλουμε στην ύπαρξη ενός υψηλού κύρους πανεπιστημίου.

Έχουμε, επομένως, τη βεβαιότητα ότι πορευόμαστε σε μια νέα εποχή, στην οποία οι προκλήσεις του μέλλοντος θα απαντηθούν από την υψηλή ποιότητα γνώσης και ιδεών που παράγονται στο Πανεπιστήμιο Πατρών σε συνδυασμό με τη δυναμική της τοπικής παραγωγικής «μηχανής», αλλά και τη «δίψα» των πολιτών της Δυτικής Ελλάδας για ανάπτυξη και προκοπή.

Από τον «Πρόλογο» του Περιφερειάρχη
Δυτικής Ελλάδας, Νεκτάριου Αθ. Φαρμάκη

Pierre Chiron

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΗΤΡΑ ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ

Η σημαντικότερη ίσως προσφορά του ελληνικού πολιτισμού στον ανθρώπινο πολιτισμό έγκειται στην κατάκτηση της αυτονομίας του λόγου. Μια συνθήκη που συνοδεύει αναφαίρετα σήμερα την ανθρωπότητα στις έλλογες ή και παράλογες επιλογές της, και θα τη συνοδεύσει στο οποιοδήποτε μελλοντικό πεπρωμένο της. Δεν πρόκειται για την ικανότητα της ομιλίας ή για την ανακάλυψη τεχνικών, όπως η γραφή ή η ηλεκτρονική υπαγόρευση. Πρόκειται για τη δημόσια αναγνώριση και θέσπιση του λόγου ως διακριτού αγαθού, με ιδιαίτερες αξιώσεις και ουσιώδη συμβολή στη λειτουργία της πολιτείας. Πώς συνέβη αυτό το θαυμαστό γεγονός;

Για να παρακολουθήσει κανείς την πορεία αυτονόμησης του λόγου στον ελληνικό πολιτισμό, θα πρέπει να ξεκινήσει από την ποιητική παράδοση του δημόσιου λόγου. Τα στοιχεία που διαθέτουμε ήδη από την προελληνική εποχή συνηγορούν για την αντίληψη της *ετερονομίας* του λόγου, τουλάχιστον στο πεδίο της ποίησης. Η ιδέα του «θε-

όπνευστου» ποιητή-προφήτη, ο οποίος κατά την απαγγελία του μεταβάλλεται ουσιαστικά σε φερέφωνο της θεϊκής συνείδησης, διαπερνά τους αιώνες και απηχεί ακόμη στην ελληνική τέχνη της αρχαϊκής περιόδου: τα Ομηρικά Έπη ξεκινούν με την επίκληση στη θεϊκή Μούσα, η οποία θα πρέπει να αρχίσει από κάπου το τραγούδι για να μπορέσει ο ποιητής να το μεταφέρει στους ανθρώπους, παραμένοντας ο ίδιος πάντα στο παρασκήνιο και ανώνυμος.

Θα μπορούσαμε εντούτοις να διακρίνουμε κρίσιμα βήματα προοδευτικής αυτονόμησης, καταρχάς στο πεδίο της ποίησης: για παράδειγμα, όταν ο ποιητής Ησίοδος αυτοσυστήνεται πλέον με επώνυμο τρόπο και διαφοροποιεί σθεναρά το λειτούργημά του, επιστρέφοντας τη στάση απαξίωσης στους στενοκέφαλους βοσκούς, τους άμουσους ταγούς της καθημερινής βιοπάλης. Ταυτόχρονα οι Μούσες, ανυπέρθετες πηγές του λόγου, δηλώνονται ως νομείς του αληθούς και τους ψευδούς λόγου (*Θεογονία*, 26-28). Ένα άλλο κρί-

σιμο βήμα παρατηρείται λίγο αργότερα (7ος αι. π.Χ.), όταν οι λυρικοί ποιητές και ποιήτριες δηλώνουν την απόκλιση από τα κοινωνικά θέσμια (Αρχίλοχος) ή προβαίνουν σε εκφράσεις της προσωπικής τους αγωνίας με πρωτοφανή ειλικρίνεια (Σαπφώ). Μέσω της ποίησης ένας άλλοτε μύχιος λόγος αποκτά δημόσια διάσταση, προσκομίζοντας το αληθές και ηθικό νόημά του.

Δύο γενιές περίπου μετά τον Ησίοδο, η ύψιστη αλήθεια δεν βρισκόταν πια μέσα στην τελετουργική πράξη της αγόρευσης που ρύθμιζε τις συνειδήσεις, αλλά μέσα σ' αυτό που αποφαινόταν ο λόγος. Έτσι συντελέστηκε μια προοδευτική μετατόπιση του νόηματος της αλήθειας, από την τελετουργική, δραστηκή και θεσμική πράξη της απαγγελίας προς το αποφαινόμενο καθαυτό· προς το νόημά του, τη μορφή του, το αντικείμενό του και τη σχέση του με το σημείο δήλωσής του. Το κοινωνικοϊστορικό πλαίσιο εν προκειμένω μπορεί να συμβάλει στην κατανόηση μιας εξέλιξης της ιδέας της Αλή-

Χάρης Ταμπάκης

θειας και κατ' επέκταση της ανάδυσης του λόγου. Εάν θεωρήσουμε ότι στο πεδίο των πολιτικών θεσμών μπορούμε να διαπιστώσουμε τα σημάδια μιας πολιτικής διαδικασίας που απομυθοποιεί και εκλαϊκεύει τον λόγο, τα πιο σημαντικά από αυτά προέρχονται από τον θεσμό της πολεμικής συνέλευσης, όπου παρέχονται δικαιώματα γνώμης και λόγου σε όλους όσους μετέχουν στον κύκλο των πολεμιστών, ώστε να μπορούν να συζητούν για τις κοινές επιχειρήσεις. Πρόκειται για την οπλιτική μεταρρύθμιση, η οποία εγκαθίσταται σταθερά στην πόλη γύρω στα 650 π.Χ., επιβάλλοντας έναν νέο τύπο οπλισμού και πολεμικής συμπεριφοράς. Όταν η μεταρρύθμιση αυτή αρχίζει να δημιουργεί τις ευνοϊκές συνθήκες για την ένταξη πολιτών-οπλιτών «όμοιων και ίσων», τότε ο λόγος-διάλογος, ο λαϊκός λόγος, ο λόγος που επιδρά πάνω στους άλλους, ο λόγος που επιδιώκει να πείσει και αναφέρεται στις κοινές υποθέσεις της ομάδας, αυτός ο τύπος λόγου αρχίζει να κερδίζει έδαφος και να εκτοπίζει σιγά σιγά τον θεσμικά κυρίαρχο λόγο ως φορέα πραγματικότητας. Μέσα από τη νέα του λειτουργία, που είναι θεμελιωδώς πολιτική, μέσα από τη σχέση του με την αγορά, ο λόγος ως ομιλία και ως γλώσσα γίνεται ένα αυτόνομο αντικείμενο, υπάκουο στην ιδιάζουσα φύση του. Πρόκειται για μετατόπιση που συνείρει πολιτικές και γνωσιολογικές επιπτώσεις: διότι, πέρα από τη θεσμική εγκυρότητα, ορισμένες φωτεινές διάνοιες θα επιδιώξουν τη σύλληψη και την έκφραση του πραγματικού με απροϋπόθετο τρόπο,

πέρα από τα ιδεολογικά παραπετάσματα των κατεστημένων αντιλήψεων, ως ανακάλυψη μιας έλλογης «φύσης». Ο Γοργίας, για παράδειγμα, θα πει ότι ο λόγος έχει σώμα αδιόρατο, πλην πολυδύναμο (*Εγκώμιον*, §8).

Ο νεοπαγής γραπτός και πεζός λόγος, από την πλευρά του, φαίνεται να έχει διαφορετική αφετηρία από την ποίηση: η καθιέρωσή του ανάγεται μάλλον στην απόφαση καταγραφής της νομολογίας. Πολύ γρήγορα πάντως στην Ιωνία η χρήση του επεκτάθηκε και σε άλλα πεδία, κατά κύριο λόγο τεχνικά. Η πεζογραφία που αναπτύσσεται κατά την αρχαϊκή περίοδο ονομάζεται *λογογραφία* ή *λογοποιία*, σε αντιδιαστολή με την ποίηση, και σ' αυτή τη δραστηριότητα δεν διακρίνονται ακόμη κατηγορίες λόγων ή συγγραφέων. Η πεζολογική καταγραφή όμως απαιτεί την εργασία εξακριβωσης ενός κριτικού και γνωστικού πνεύματος, ενός *ιστορος*, όπως θα πρέπει να ήταν ένας αρχαϊκός κριτής (*Ιλιάς*, Σ 495-501) ή ένας σοφός. Το εικαζόμενο πρώτο φιλοσοφικό βιβλίο, το σύγγραμμα του Αναξίμανδρου, φαίνεται να αξιοποιεί ιδέες από τη νομική ορολογία αλλά και από την αρχιτεκτονική –πιθανώς από συμφωνητικά ανέγερσης ναών ή πρώιμα τεχνικά εγχειρίδια– για να σχηματίσει μια γεωμετρημένη εικόνα για τον κόσμο και τις μεταβολές του (Diels & Kranz B1 και 5). Αυτό δεν σημαίνει ότι οι παλιές μορφές εγκαταλείπονται. Βλέπουμε να χρησιμοποιούνται παραδοσιακές μορφές λόγου, όπως ο επικός στίχος και η ελεγεία, για να εκφραστούν νέες ιδέες: η νέα πολιτική έκφραση του Σόλωνα, ο θρησκευτικός ορθολογισμός του Ξενοφάνη.

Ο στοχασμός πάνω στην πολιτική και τη φυσική πραγματικότητα βαδίζει εκ παραλλήλου στις πρώτες κοσμοθεωρίες, προτάσσοντας μοναρχικά ή πολυαρχικά σχήματα εξήγησης του κόσμου. Ένα άλλο νήμα σκέψης οδηγεί στην ερμηνεία του πραγματικού διαμέσου του σχήματος της *αντιθετικότητας*. Βασική διαπίστωση εδώ είναι ότι οι αντιθέσεις και οι συγκρούσεις αποτελούν προαιώνια φυσική συνθήκη, οπότε δεν διευθετούνται ποτέ με οριστικό τρόπο αλλά θα ανανεώνονται αέναα όσο υπάρχει ο κόσμος. Η σύλληψη αυτή χαρακτηρίζει βαθύτατα την

ελληνική σκέψη και εκφράζεται αφενός σε θεωρητικό επίπεδο (Αναξίμανδρος, Ηράκλειτος), αφετέρου δε υιοθετείται ως ρυθμιστική παραδοχή από τους διανοητές της κίνησης του εφαρμοστικού λόγου, που ονομάστηκαν συλλήβδην «σοφιστές». Το συμπέρασμα είναι ότι, αν οι αντιθέσεις δεν καταπατούν οριστικά, θα πρέπει να προσαρμοστούν στην αναγκαιότητά τους.

Από εδώ και πέρα ανοίγονται δύο μεγάλες κατευθύνσεις για τον στοχασμό πάνω στον λόγο. α) Από τη μια μεριά ο λόγος αντιμετωπίζεται ως όργανο διευθέτησης των κοινωνικών σχέσεων: προτάσσεται ο τρόπος δράσης του πάνω στους άλλους. Ακολουθώντας οι *ρήτορες*, και ιδίως οι *σοφιστές*, θα αναπτύξουν δραστικές τεχνικές της πειθούς, θα προχωρήσουν στη συντακτική και υφολογική ανάλυση του νέου οργάνου (Πρωταγόρας, Πρόδικος), πολύ περισσότερο όμως θα υποστηρίξουν με αποφασιστικό τρόπο την αυτονομία του λόγου: ο λόγος εμφανίζεται ως «μέγας δυνάστης», ο οποίος μπορεί να υποστηρίξει τα πάντα και να χειριστεί αποτελεσματικά την ανθρώπινη ψυχή (Γοργίας). β) Η άλλη κατεύθυνση θα εξερευνηθεί από την καθαυτό φιλοσοφία, που ακολουθεί την προοπτική του λόγου ως οργάνου γνώσης της πραγματικότητας. Οι περιπέτειες και η «παρακμή» της αλήθειας, ιδιαίτερα ο τρόπος με τον οποίο η αλήθεια μεταπίπτει κατά περίπτωση και επομένως απαξιώνεται από τη σοφιστική σκέψη, οδήγησαν τον Παρμενίδη στη σύλληψη της μεταφυσικής σκέψης και στη σύνδεση του λόγου με το αμετάβλητο *Ον*, το *Ον* που είναι πάντοτε ίδιο με τον εαυτό του και προτάσσει το αίτημα της μη αντίφασης. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Παρμενίδης εγγράφεται συνειδητά στη χορεία των παλαιών ποιητών ως προφήτης της αλήθειας, η οποία γι' αυτόν είναι αποκαλυπτικού τύπου και υπερβαίνει την εμπειρία του κοινού ανθρώπου.

Βρισκόμαστε πλέον στον 5ο αιώνα π.Χ., περίοδο εμπέδωσης της αυτονομίας του λόγου, κατά την οποία ανιχνεύονται για πρώτη φορά οι συνθήκες συγκρότησης και εκφοράς του. Η νέα πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα ωθεί σε αναθεώρηση του νοήματος της *αλήθειας*: αλήθεια θα

είναι ο υπερισχύων λόγος. Οι ιδρυτές των δημοκρατιών εκλαμβάνουν το πεδίο του λόγου ως αγωνιστική συνθήκη που διαμειβεται στη συνάθροιση του δικαστηρίου, στο πολιτικό συμβούλιο ή στην αγορά, με διακύβευμα μια αλήθεια στα μέτρα των υφιστάμενων συσχετισμών. Η «ἀγωνία» είναι η συνθήκη της αντιπαράθεσης, πρότυπο της οποίας είναι ο πόλεμος. Αργότερα πήρε τη σημασία της δικαστικής διαμάχης, κατά την οποία αναμετρώνταν λόγοι – η σημασιολογική μετάβαση υποδηλώνει την αντικατάσταση της βίαιης σύγκρουσης από τη συνθήκη της έλλογης πειθούς. Η αντιθετική διάταξη επιχειρημάτων ή *αντιλογία* βρίσκεται στην απαρχή αυτού του στοιχείου που θα αποκληθεί στο δράμα «αγώνας λόγων», δηλαδή η λογική αντιπαράθεση μεταξύ δύο θέσεων. Θα μπορούσε κανείς εύστοχα να πει ότι το τραγικό στοιχείο έγκειται στη θανατηφόρα σύγκρουση επί σκηνής δύο προσωποποιημένων θέσεων, στις οποίες επιμερίζεται το δίκαιο.

Η τέχνη των λόγων, δηλαδή η *ρητορική*, συγκροτείται και εξυπηρετεί αυτήν την πραγματικότητα. Ο σοφιστής Πρωταγόρας αποδέχεται ως δεδομένη την αντιπαλότητα των λόγων, με σκοπό την υπερίσχυση της βέλτιστης οπτικής, και αντλεί διδάγματα από την πάλη. Το κυριότερο σύγγραμμά του παραδίδεται με τον τίτλο «Αλήθεια» ή «Επιχειρήματα που υπερισχύουν» (*Καταβάλλοντες λόγοι*). Ο Γοργίας το δήλωνε ευθαρσώς: «Στο δικό μας αγώνισμα δύο αρετές είναι απαραίτητες: τόλμη και γνώση. Τόλμη για να αποδέχεσαι τον κίνδυνο, αλλά και γνώση για να κατέχεις την κατάλληλη λαβή» (Diels & Kranz [82]: B8) – κατά τον Ησύχιο εδώ εννοείται η λαβή του «*ύποσκελίζει και ανατρέπει*», κοινώς η τρικλοποδιά. Το νόημα της φράσης είναι ότι στη ρητορική, όπως την αντιλαμβάνεται ο Γοργίας, ισχύει ό,τι και στην πάλη: οι αγωνιζόμενοι έχουν το δικαίωμα να χρησιμοποιήσουν το τέχνασμα, την απάτη, προκειμένου να καταβάλουν τον αντίπαλο. Εφαρμοζόμενο στο πεδίο του λόγου, το πνεύμα της πάλης οδηγεί στη σχετικοποίηση της έννοιας του δικαίου και επιτρέπει στον Γοργία να μιλήσει για τη *δίκαιη απάτη*. Διότι αν, για παράδειγμα, ένας

άρρωστος δεν θέλει να συμμορφωθεί με τη θεραπεία του, δικαιούμαστε να τον πείσουμε εξαπατώντας τον, με κάποιον τρόπο, για το καλό του (Πλάτων, *Γοργίας*, 456de) – το ίδιο σκεπτικό θα ισχύσει άλλωστε και στην απάτη του θεάτρου. Συνακόλουθα, οι περίφημοι σοφιστικοί *Δισσοί λόγοι* κωδικοποιούν τους συλλογισμούς κατ' αντιπαράθεση, ενόψει μιας εριστικού τύπου διαλεκτικής και υπό τη συνθήκη της ανταγωνιστικής εκφοράς του λόγου, κάτι που μαθαίνουμε ότι συνέβαινε και στο ποιητικό πεδίο με τις συλλογές γνώμων (*γνωμολογία*).

Διαπιστώνεται απ' όλα αυτά η συνθήκη των συγκοινωνούντων πεδίων, όπου ποιητές, λογογράφοι (ρήτορες) και σοφιστές ανταγωνίζονται ερασιζόμενοι και χρησιμοποιώντας απρόσκοπτα τους λόγους. Στο πλαίσιο αυτής της νέας παιδείας μαρτυρείται και η ανάπτυξη μιας ιδιαίτερης «φιλολογίας», δηλαδή μιας νέου τύπου ρητορικής, από μέρους τόσο ραψωδών όσο και σοφιστών, η οποία διεκδικεί ως πεδίο της την ερμηνεία και τον σχολιασμό των ποιητικών κειμένων: «κάθονται τρεις-τέσσερις μαζί, σοφιστές της σειράς –άνθρωποι που καμώνονται πως γνωρίζουν τα πάντα και είναι πρόθυμοι να εμφανιστούν οπουδήποτε–, και συζητάνε για την ποίηση, ιδίως για Ησίοδο και Όμηρο, χωρίς να λένε τίποτε πρωτότυπο αλλά ψάλλοντας στίχους και αναμασώντας ό,τι ευφυές έχει ειπωθεί στο παρελθόν» (Ισοκράτης, *Παναθηναϊκός*, §18). Η σκηνή μοιάζει αναπάντεχα σύγχρονη, ώστε ίσως κάπου δίπλα τους να βρισκόμαστε κι εμείς.

Θα ήταν υπερφίαλη επιδίωξη να καλυφθεί εδώ πλήρως το πολύπλοκο φαινόμενο για να φανεί το εύρος του. Προσπαθήσαμε μόνο να δώσουμε μια ιδέα για το πώς προκλήθηκε αυτή η «έκλαμψη», θεματοφύλακες της οποίας είμαστε όλοι όσοι ασπαζόμαστε τις αξίες που ανέδειξαν οι Έλληνες σκαπανείς του λόγου. Οπωσδήποτε η ιστορία δεν τελειώνει εδώ, και το επόμενο κεφάλαιό της θα ήταν η συναρπαστική προσπάθεια συγκρότησης

Από το οπισθόφυλλο του βιβλίου

Σε καιρούς και κοινωνίες σαν τις δικές μας, που οι αλλαγές είναι δριμύτατες και τα ανησυχητικά φαινόμενα εντείνονται, απαιτείται διαρκής προβληματισμός και αναθεώρηση των εκπαιδευτικών μας προσεγγίσεων προκειμένου να μεταδώσουμε στις νεότερες γενιές αρχές και αξίες που συνυφαίνονται με τον πολιτισμό μας, δηλαδή παιδεία. Το βιβλίο αυτό μας εισάγει στα ρητορικά προγυμνάσματα (προπαρασκευαστικές ασκήσεις ρητορικής), τα οποία χρησίμευσαν ακριβώς ως παιδαγωγικοί οδηγοί για τους Έλληνες από την ελληνιστική εποχή μέχρι την πτώση του Βυζαντίου. Κατά εκπληκτικό τρόπο, η διάδοσή τους υπήρξε ευρύτατη στη δυτική Ευρώπη, όπου τα βρίσκουμε να εφαρμόζονται μέχρι τα μέσα του 19ου αιώνα. Ανακαλύπτουμε ξανά σήμερα τις δυνατότητες αυτής της διανοητικής γυμναστικής, η οποία καθοδηγούσε τους εφήβους από τον χειρισμό του μύθου έως την υποστήριξη ενός νομοσχεδίου, εμπλοκίζοντας τις γνώσεις τους, βελτιώνοντας τη γλωσσική τους έκφραση και διδάσκοντάς τους πώς να εκφράζουν τα αισθήματά τους και να ελέγχουν την επιχειρηματολογία τους.

ενός είδους λόγου που θα ήταν εκφραστής μιας υπερβατικής αλήθειας. Αλλά μπορούμε να αναβάλουμε για άλλη ευκαιρία τη φιλοσοφία.

ΧΑΡΗΣ ΤΑΜΠΙΑΚΗΣ
chtbakis@upatras.gr

GREEK FRAGMENTARY TRAGEDIANS ONLINE

Η Κλασική Φιλολογία σε νέους... ψηφιακούς δρόμους

Η κλασική φιλολογία, με τη μακρά-ιωνη παράδοσή της, βρίσκεται πλέον αντιμέτωπη με μια νέα πρόκληση: την ψηφιακή εποχή. Η διάδοση των αρχαίων κειμένων δεν περιορίζεται πια στις έντυπες εκδόσεις ή στις βιβλιοθήκες, αλλά μεταφέρεται σε διαδικτυακές βάσεις δεδομένων, οι οποίες υπόσχονται ευκολότερη πρόσβαση και νέες ερευνητικές προοπτικές. Η ψηφιοποίηση και οι σύγχρονες τεχνολογίες δεν προσφέρουν μόνο νέες μεθόδους διαχείρισης της γνώσης, αλλά και καινοτόμους τρόπους ανάλυσης, κατανόησης και ερμηνείας της αρχαίας γραμματείας. Το αποτέλεσμα είναι ένας δυναμικός χώρος έρευνας, όπου οι κλασικοί φιλόλογοι συνεργάζονται με ειδικούς από τον χώρο των Η/Υ για την ανασύνθεση και την ερμηνεία των κειμένων με τρόπους που παλαιότερα ήταν αδιανόητοι.

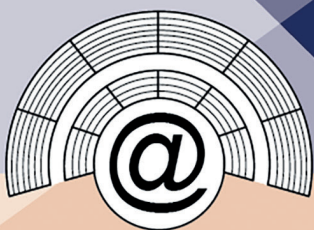
Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η μελέτη των αποσπασματικών έργων του αρχαίου τραγικού θεάτρου πέραν από τον Αισχύλο, τον Σοφοκλή και τον Ευριπίδη, που υλοποιείται στο πλαίσιο της πρώτης ηλεκτρονικής έκδοσης για τις Εκδόσεις του Πανεπιστημίου Πατρών, με τίτλο *Greek Fragmentary Tragedians Online* (<https://fragtrag1.upatras.gr>) και συγγραφείς τους Ανδρέα Π. Αντωνόπουλο, Στυλιανό Χρονόπουλο, Παναγιώτα Τακτικού, Αναστασία Ψωμιάδου και Αικατερίνη Γιακιμτσούκη-Μαγαράκη. Ελάχιστα από τα έργα των προδρόμων και των ανταγωνιστών των τρι-

ών μεγάλων τραγικών έχουν διασωθεί, και αυτά σε αποσπασματική μορφή. Οι ερευνητές καλούνται να ανασυνθέσουν αυτά τα έργα βασιζόμενοι σε αποσπάσματα και αρχαίες μαρτυρίες. Στο πλαίσιο αυτό, η ψηφιοποίηση των κειμένων δεν είναι απλώς ένα μέσο διάδοσης, αλλά και ένας τρόπος αναθεώρησης της προσέγγισης στα ίδια τα κείμενα. Οι φιλόλογοι πλέον δεν είναι απλώς ερμηνευτές των κειμένων, αλλά και «ανακατασκευαστές» χαμένων έργων, με τη βοήθεια της τεχνολογίας.

Η κλασική φιλολογία υπήρξε πάντοτε στενά συνδεδεμένη με την εξέλιξη των τεχνολογικών μέσων. Στην Αλεξάνδρεια του 3ου και 2ου αιώνα π.Χ., οι φιλόλογοι της εποχής αντέγραφαν και σχολίαζαν τα κείμενα σε παπύρους, δημιουργώντας τις πρώτες κριτικές εκδόσεις. Η βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας και οι μεγάλοι φιλολογικοί εγκυκλοπαιδιστές εκείνης της περιόδου θέτουν τα θεμέλια της φιλολογικής έρευνας, που ήταν βασισμένη στην συγκέντρωση, την ταξινόμηση και την αποκατάσταση των αρχαίων κειμένων. Αιώνες αργότερα, η τυπογραφία του Γουτεμβέργιου (15ος αιώνας) έφερε μια επανάσταση, επιτρέποντας τη μαζική αναπαραγωγή των κειμένων και τη διάδοσή τους στο ευρύτερο κοινό. Η τυπογραφία δημιούργησε μια νέα εποχή για την κλασική φιλολογία, επιτρέποντας στους φιλόλογους να έχουν περισσότερη πρόσβαση στις αρχαίες πηγές και να διαμορφώσουν τις πρώτες

σύγχρονες κριτικές εκδόσεις. Από τότε όμως κύλησε πολύ νερό στον Τίβερη. Με την τεχνολογική επανάσταση στα τέλη του 20ού αιώνα, οι βάσεις δεδομένων, τα PDF και τα e-books έγιναν η νέα μορφή του βιβλίου, επιτρέποντας την ψηφιοποίηση των κειμένων και τη διάθεσή τους μέσω του διαδικτύου. Έτσι, η ψηφιακή εποχή εγκαινίασε ένα ακόμη βήμα στην ιστορία της φιλολογικής έρευνας. Οι ερευνητές της κλασικής φιλολογίας δεν περιορίζονται πλέον σε αναγνώσεις κειμένων, αλλά μπορούν να χρησιμοποιούν σύγχρονα εργαλεία για την ανάλυση της γλώσσας, τη σύνθεση κριτικών εκδόσεων, και τη δημιουργία νέων ερμηνευτικών μοντέλων.

Η έκδοση *Greek Fragmentary Tragedians Online* (FragTrag.1) αναδεικνύει πώς η τεχνολογία αλλάζει το πεδίο της κλασικής φιλολογίας: είναι μία καινοτόμος, ανοιχτά προσβάσιμη και ανανεώσιμη πλατφόρμα που προσφέρει σε κάθε ενδιαφερόμενο ένα φιλικό περιβάλλον περιήγησης και ανάγνωσης για το corpus των αποσπασμάτων των αρχαίων τραγωδιών και σατυρικών δραμάτων από ποιητές του 6ου και 5ου αιώνα π.Χ. Περιέχει σύγχρονες κριτικές εκδόσεις των κειμένων και αγγλικές μεταφράσεις και είναι εξοπλισμένη με μια σειρά από ηλεκτρονικά εργαλεία, ανάμεσα στα οποία ένα δυναμικό περιβάλλον αναζήτησης, θεματικά ευρετήρια, αλλά και αναλυτικό χρονολογικό πίνακα. Για κάθε «αποσπασματικά

GREEK FRAGMENTARY TRAGEDIANS ONLINE
Part I: 6th - 5th Century BC

FragTrag.1

σωζόμενο» τραγικό ποιητή παρέχεται πλήρης τεκμηρίωση, καθώς πέραν από τα αποσπασματικά του έργα (Ενότητα I: Fragmentary Plays), το FragTrag.1 περιλαμβάνει και έκδοση των σωζόμενων αρχαίων μαρτυριών συνοδευόμενη από ένα εργο-βιογραφικό δοκίμιο στα αγγλικά (Ενότητα II: Testimonia and Biographies). Και οι δύο αυτές ενότητες, παρακολουθώντας τη σύγχρονη εξέλιξη στις ψηφιακές επιστημονικές εκδόσεις, είναι κωδικοποιημένες με τη χρήση διεθνώς αναγνωρισμένων προτύπων και διασυνδέουν χαρακτηριστικά δεδομένα που περιλαμβάνουν (ονόματα προσώπων, γεωγραφικούς όρους, τίτλους έργων) με το σημασιολογικό ιστό μέσω της χρήσης ανοικτών διασυνδεδεμένων δεδομένων (Linked Open Data). Στην πράξη, η ψηφιακή έκδοση FragTrag.1 με τη δομή και την λειτουργικότητά της, επιχειρεί να συνδυάσει τα αποκρυσταλλωμένα από τις έντυπες εκδόσεις στοιχεία με χαρακτηριστικά των σύγχρονων ψηφιακών εκδόσεων, τα οποία έχουν αποδεδειγμένη αποτελεσματικότητα. Παράλληλα, υιοθετεί έναν σχεδιασμό περιβάλλοντος ανάγνωσης, περιήγησης και ανάγνωσης που διευκολύνει την εύκολη χρήση, τη μελέτη και την έρευνα.

Η μετάβαση από την παραδοσιακή κλασική φιλολογία στη νέα, ψηφιακή εποχή δεν είναι απλώς ένα τεχνικό ζήτημα, αλλά πρωτίστως μεθοδολογικό. Οι φιλόλογοι, που παραδοσιακά εργάζονταν ατομικά, καλούνται πλέον να συνεργαστούν με ειδικούς στην πληροφορική, τη γλωσσολογία και τις άλλες αρχαιολογικές επιστήμες. Μέχρι πρόσφατα, η ομαδική εργασία στη φιλολογία θεωρούνταν σχεδόν ανέκδοτο. Σήμερα, η δημιουργία μιας πολυμελούς ερευνητικής ομάδας, όπως αυτής που υλοποιεί το έργο FragTrag.1, δείχνει πόσο έχει αλλάξει το τοπίο. Με ερευνητική χρηματοδότηση από το ΕΛΙΔΕΚ, επτά φιλόλογοι και μηχανικοί Η/Υ συνεργάστηκαν με εντατικούς ρυθμούς επί τέσσερα χρόνια για να δώσουν μία από τις πρώτες (σε διεθνές επίπεδο) εγγενώς ψηφιακές εκδόσεις (born digital editions) στον χώρο της αρχαίας ελληνικής γραμματείας.

Η διεπιστημονική συνεργασία, καθώς και η διαχείριση μεγάλου όγκου δεδομένων, η εξοικείωση με μεθόδους

Από το Διεθνές Συνέδριο CLASSICAL TEXTS IN DIGITAL MEDIA I, Πανεπιστήμιο Πατρών, Σεπτέμβριος 2023. Από δεξιά προς αριστερά εμφανίζονται οι: Αναστασία Ψωμιάδου, Παναγιώτα Τακτικού, Στυλιανός Χρονόπουλος, Ανδρέας Αντωνόπουλος, Νίκος Νταλιακούρας, Ηρακλής Μαρκέλης.

προγραμματισμού και ψηφιακά περιβάλλοντα και η ερμηνεία ποσοτικών αποτελεσμάτων από αλγοριθμικές διαδικασίες, αποτελούν πλέον απαραίτητα στοιχεία της σύγχρονης φιλολογικής έρευνας. Η προσαρμογή σε αυτές τις νέες μεθόδους απαιτεί ευελιξία και προϋποθέτει τη συνειδητοποίηση ότι η φιλολογία είναι πλέον μια συλλογική και πολυδιάστατη διαδικασία. Τα δεδομένα δεν είναι πλέον στατικά, αλλά δυναμικά και συνεχώς μεταβαλλόμενα, καθώς οι νέες τεχνολογίες διευκολύνουν επικαιροποιήσεις, αλλαγές και προσθήκες στα εκδοτικά προϊόντα, με αποτέλεσμα να έχουμε αυτό που ονομάζεται «ρευστές εκδόσεις» (fluid publications).

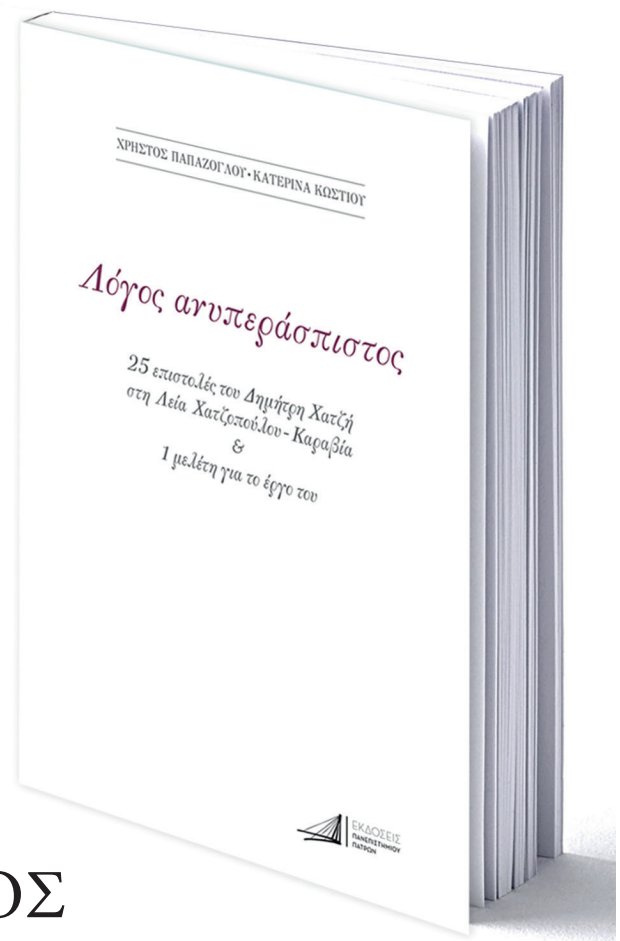
Η ανάπτυξη βάσεων δεδομένων ελεύθερα διαθέσιμων στο διαδίκτυο, όπως το FragTrag.1, υπογραμμίζει την αλληλεπίδραση μεταξύ κλασικής φιλολογίας και τεχνολογίας. Η ανοιχτή πρόσβαση στην γνώση σημαίνει πολύ απλά ότι οι ερευνητές, αλλά και το ευρύτερο κοινό, μπορούν πλέον να έχουν στη διάθεσή τους τα αρχαία κείμενα χωρίς χωροταξικούς, χρονικούς και οικονομικούς περιορισμούς: λ.χ. τα κείμενα του FragTrag.1 είναι διαθέσιμα όπου γης, ακόμη και στο κινητό τηλέ-

φωνο, 24 ώρες το 24ωρο, 365 μέρες τον χρόνο. Ωστόσο, καθώς η τεχνολογία διευρύνει τη διάθεση της πληροφορίας, αλλάζει και την ίδια τη φύση της έρευνας: από μια ατομική, γραμμική διαδικασία, σε μια δυναμική, διασυνδεδεμένη εμπειρία, με δυνατότητα ανατροφοδότησης από τους αποδέκτες της γνώσης. Έτσι, καθώς η τεχνολογία εξελίσσεται, η μελέτη των αρχαίων κειμένων γίνεται πιο προσιτή σε ένα παγκόσμιο κοινό, μετατρέποντας τη φιλολογία σε μια ανοιχτή επιστήμη. Η πρόκληση και το ζητούμενο για τους ερευνητές είναι να αξιοποιήσουν τα νέα εργαλεία χωρίς να χάσουν την ουσία της κριτικής και της αναλυτικής σκέψης και την επιστημονική ακρίβεια που χαρακτηρίζει την κλασική φιλολογία. Με αυτή την προϋπόθεση, ο συνδυασμός παράδοσης και καινοτομίας ανοίγει νέους δρόμους για την κατανόηση του αρχαίου κόσμου στη σύγχρονη εποχή, δρόμους που είναι πια απαραίτητοι.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ Θ. ΤΑΚΤΙΚΟΥ
Υποψ. Διδάκτωρ, Τμήμα Φιλολογίας
Πανεπιστημίου Πατρών
Μέλος της ερευνητικής ομάδας
του FragTrag.1

Δημήτρης Χατζής

ΛΟΓΟΣ ΑΝΥΠΕΡΑΣΠΙΣΤΟΣ

25 επιστολές του Δημήτρη Χατζή

στη Λεία Χατζοπούλου-Καραβία & 1 μελέτη για το έργο του

Η παρούσα έκδοση είναι καρπός πολλαπλών συναντήσεων. Η αφετηρία της βρίσκεται στις επιστολές του Δημήτρη Χατζή προς τη Λεία Χατζοπούλου - Καραβία τα χρόνια της εξορίας του στη Βουδαπέστη. Η αλληλογραφία τους ξεκίνησε το 1963 και τελείωσε με τον επαναπατρισμό του Χατζή το 1975. Οι είκοσι πέντε αυτές επιστολές περιλαμβάνονται στο αρχείο της Χατζοπούλου - Καραβία το οποίο απόκειται στο Εργαστήριο Αρχεακών Τεκμηρίων—Τύπου [EATT] του Τμήματος Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών. Τεκμήριο της φιλίας του Χατζή με τη Χατζοπούλου - Καραβία, οι επιστολές εκδίδονται εδώ μεταγραμμένες και σχολιασμένες.

Καθώς το μόνο έργο του Χατζή για το οποίο γίνεται λόγος στις επιστολές του είναι οι *Ανυπεράσπιστοι*, στη διάρκεια επεξεργασίας των επιστολών γεννήθηκε μια μελέτη για δύο εμβλη-

ματικά διηγήματα αυτής της συλλογής, θεμελιωμένη στην επισήμανση του ίδιου του Χατζή πως ο καβαφικός ρεαλισμός υπήρξε καταλύτης της ποιητικής του.

Η επιθυμία έκδοσης αυτού του βιβλίου συνάντησε τη βούληση του πρύτανη του Πανεπιστημίου Πατρών, καθηγητή κ. Χρήστου Μπούρα, να τιμήσει την επέτειο των εξήντα χρόνων από την ίδρυση του Πανεπιστημίου Πατρών, όπου είχε κληθεί να διδάξει ο Χατζής αμέσως μετά τον επαναπατρισμό του, το 1975. Σ' αυτό το πλαίσιο η έκδοση του παρόντος τόμου, καθώς και του τόμου με τίτλο *Ανολοκλήρωτη θητεία*, που θα ακολουθήσει, εντάχθηκε στις Εκδόσεις του Πανεπιστημίου Πατρών.

Ο Χρ. Παπάζογλου γεννήθηκε τό 1939 στην Άθινα, στη Νεάπολη. Έγραψε τέσσερα βιβλία για τους ποιητές πού

αγάπησε, τόν Κάρυωτάκη, τόν Σολωμό, τόν Σεφέρη καί τόν Καβάφη. Τά χρόνια πού πέρασε μακριά από τή γειτονιά του, δίδαξε νεοελληνική γλώσσα καί λογοτεχνία στό Παρίσι, στη Γενεύη καί στη Λευκωσία.

Η Κατερίνα Κωστίου γεννήθηκε στον Βόλο το 1960. Διδάσκει λογοτεχνία στο Τμήμα Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών. Έχει δημοσιεύσει τα άπαντα του Γιάννη Σκαρίμπα, μονογραφίες για την ποιητική της ανατροπής, τον Σκαρίμπα, τον Καβάφη, καθώς και μελέτες για την ποίηση, την πεζογραφία, και ζητήματα που σχετίζονται με την ειρωνεία, τη σάτιρα, το χιούμορ και συναφείς όρους. Με πρωτοβουλία της ιδρύθηκε το 2016 το Εργαστήριο Νεοελληνικής Φιλολογίας: Αρχεακά Τεκμήρια—Τύπος [EATT], στο Τμήμα Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών (<http://eatt.philology.upatras.gr/>).

ΦΥΣΙΚΗ ΙΑΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Η Φυσική Ιατρική και Αποκατάσταση είναι ένα βασικό συστατικό της ιατρικής που απαιτείται όταν τα προληπτικά μέτρα ήταν ανεπιτυχή ή όταν η αρχική θεραπεία για μια ασθένεια ή τραυματισμό έχει οδηγήσει σε ανεπαρκή ανάρρωση.

Σε αντίθεση με την παραδοσιακή ιατρική θεραπεία που επικεντρώνεται σε μια συγκεκριμένη ασθένεια, η Φυσική Ιατρική και η Αποκατάσταση δεν διαχωρίζει τη διαδικασία της νόσου από το άτομο στο σύνολό του και την εμπλοκή του με το περιβάλλον. Δηλαδή, πιστεύει ότι το καθοριστικό στοιχείο είναι αυτή ακριβώς η σχέση, παρά οι βιολογικές διεργασίες μόνο. Καθώς η κατάσταση της υγείας επηρεάζεται από πολυάριθμα περίπλοκα και διαφορετικά στοιχεία, η επίτευξη και η διατήρηση της αποκατάστασης απαιτεί μια σύνθετη, συνεργική και πολυπαραγοντική προσέγγιση, ώστε

να επιτευχθεί η βέλτιστη λειτουργικότητα στη νέα κατάσταση του ατόμου.

Ο στόχος μου ήταν να δημοσιεύσω μια σειρά βιβλίων που να εμπεριέχουν τη σύγχρονη γνώση στον τομέα της Φυσικής Ιατρικής και της Αποκατάστασης. Για το λόγο αυτό επιλέχθηκε προσεκτικά η ομάδα των συγγραφέων, οι περισσότεροι από τους οποίους είναι μέλη ομάδων Αποκατάστασης (ιατροί, νοσηλευτές, φυσικοθεραπευτές, εργοθεραπευτές κ.ά.) με συγγραφική πείρα. Επίσης σε μερικά κεφάλαια συμμετείχαν και νέοι συνάδελφοι, ειδικευόμενοι

**Η Φυσική Ιατρική
και η Αποκατάσταση
δεν διαχωρίζει τη διαδικασία
της νόσου από το άτομο
στο σύνολό του και την
εμπλοκή του με το περιβάλλον**

ιατροί, που αποτελούν και το μέλλον.

Αυτά τα βιβλία έχουν στόχο, κυρίως, να προκαλέσουν το ενδιαφέρον στους φοιτητές ιατρικής για αυτή την ειδικότητα, αλλά και να χρησιμεύσουν ως βοήθημα για ιατρούς από διάφορες ειδικότητες και άλλους επαγγελματίες στον τομέα αποκατάστασης της υγείας. Το πρώτο βιβλίο της σειράς ξεκίνησε παρέχοντας μια εισαγωγή στην ειδικότητα, ακολουθούμενη από κεφάλαια που εμβαθύνουν σε πιο συγκεκριμένα θέματα και πραγματεύονται τυπικά σενάρια και προβλήματα.

Ο Δρ Ιωάννης Ελ. Διονυσιώτης είναι Φυσιατρός-Ιατρός Αποκατάστασης, τ. Επίκουρος Καθηγητής Φυσικής Ιατρικής & Αποκατάστασης, Ιατρική Σχολή Πανεπιστημίου Πατρών, Συντονιστής Διευθυντής Β' Κλινικής Φυσικής Ιατρικής και Αποκατάστασης, Εθνικό Κέντρο Αποκατάστασης (ΕΚΑ), Αθήνα.

ΕΛΛΗΝΟ-ΑΓΓΛΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ «ΚΟΡΑΗΣ»

Το ελληνο-αγγλικό έντυπο και ηλεκτρονικό λεξικό, με την ονομασία ΚΟΡΑΗΣ προς τιμήν του μεγάλου Έλληνα λόγιου Αδαμάντιου Κοραή, δημιουργήθηκε αρχικά στο πλαίσιο του ερευνητικού/τεχνολογικού προγράμματος ΕΠΕΤ II της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας, το διάστημα Οκτώβριος 1999-Μάιος 2001. Το έργο είχε ανάδοχο το Πανεπιστήμιο Πατρών - Ομάδα Επεξεργασίας Ομιλίας και Γλώσσας του Εργαστηρίου Ενσύρματης Τηλεπικοινωνίας (ΕΕΤ), Τμήμα Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Τεχνολογίας Υπολογιστών και επιστημονικό υπεύθυνο τον καθηγητή Γεώργιο Κοκκινάκη, Διευθυντή του ΕΕΤ μέχρι το 2004 και σήμερα ομότιμο καθηγητή.

Στο έργο συμμετείχαν επίσης το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης με υπεύθυνη την καθηγήτρια του Τμήματος Γλωσσολογίας Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, τα Εκπαιδευτήρια Δούκα με υπεύθυνο τον επικεφαλής του Τμήματος Ξένων Γλωσσών Γεώργιο Δρίβα, ομάδα μεταφραστών του Ιονίου Πανεπιστημίου υπό την επίβλεψη του ΕΕΤ και οι εταιρείες IDEC ΕΠΕ και US ELECTRONICS για τμήματα του ηλεκτρονικού λεξικού.

Η εργασία στο έντυπο λεξικό συνεχίστηκε μετά το 2001 στο Πανεπιστήμιο Πατρών από μέλη της ομάδας επεξεργασίας ομιλίας και γλώσσας του ΕΕΤ και ειδικούς εξωτερικούς συνεργάτες. Το διάστημα αυτό πραγματοποιήθηκαν εκτεταμένες αλλαγές, βελτιώσεις και έλεγχοι στην ύλη, με αποτέλεσμα το λεξικό να πάρει τη σημερινή, σημαντικά διαφοροποιημένη από την αρχική μορφή. Παράλληλα, κατασκευάστηκε εξυπαρχής στο ΕΕΤ το ηλεκτρονικό λεξικό με ανάπτυξη και ενσωμάτωση αποδοτικών προγραμμάτων χειρισμού του και μιας σειράς καινοτόμων εργαλείων γλωσσικής τεχνολογίας.

Το λεξικό απευθύνεται σε προχωρημένους Έλληνες σπουδαστές και χρήστες της αγγλικής γλώσσας και στους αγγλόφωνους που σπουδάζουν ή χρησιμοποιούν την ελληνική γλώσσα. Περιέχει έναν πλούτο γλωσσικού υλικού της καθομιλουμένης αλλά και καλλιεργημένης ελληνικής:

- 81.515 λήματα με διεξοδική ερμηνεία των σημασιών τους,
- 192.592 αποδόσεις στην αγγλική όλων των σημασιών,
- 50.106 παραδείγματα χρήσεως με μετάφραση.

Επίσης, περιλαμβάνει γραμματικές και υφολογικές πληροφορίες, καθώς και απόδοση της προφοράς των λημάτων με σύμβολα του φωνητικού αλφαβήτου υπολογιστή (CPA) στην έντυπη μορφή και ηχογραφήσεις στην ηλεκτρονική.

Το ηλεκτρονικό λεξικό διαθέτει επιπλέον μοναδικές δυνατότητες αναζήτησης πληροφορίας σε ολόκληρο ή τμήμα του ελληνικού και του αγγλικού μέρους, καθώς και μια σειρά από εργαλεία εξαιρετικά χρήσιμα, ιδιαίτερα στον ξένο σπουδαστή της ελληνικής:

- ληματοποιητές της ελληνικής και αγγλικής,
- σύστημα μετατροπής γραπτού κειμένου της ελληνικής σε ομιλία
- μετατροπέα οποιουδήποτε γραπτού κειμένου της ελληνικής σε CPA-μορφή
- σύστημα συλλαβισμού της ελληνικής
- άλλα εργαλεία.

Η έκδοση του σημαντικού αυτού έργου πραγματοποιήθηκε με δωρεά από το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος

Η ΟΡΘΟΓΗΡΙΑΤΡΙΚΗ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΟΛΙΣΤΙΚΗΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ

Η παγκόσμια γήρανση του πληθυσμού και η αυξανόμενη συχνότητα των καταγμάτων ευθραυστότητας αποτελούν μείζονες προκλήσεις για τα σύγχρονα συστήματα υγείας. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, το 2010 υπήρχαν 21 εκατομμύρια άνδρες και 137 εκατομμύρια γυναίκες άνω των 50 ετών με υψηλό κίνδυνο κατάγματος, αριθμός που αναμένεται να διπλασιαστεί έως το 2040, με τη μεγαλύτερη αύξηση να παρατηρείται στην Ασία. Η ανάγκη για ποιοτική και εξειδικευμένη νοσηλευτική φροντίδα σε ασθενείς με κατάγματα ευθραυστότητας είναι τεράστια, καθώς αυτά τα κατάγματα, ιδιαίτερα στο ισχίο, συνδέονται με σημαντική νοσηρότητα, αναπηρία και μειωμένη ποιότητα ζωής.

Η Πρόκληση της Φροντίδας Ασθενών με Κατάγματα Ευθραυστότητας

Η Ορθογηριατρική Νοσηλευτική εστιάζει στη φροντίδα ηλικιωμένων ατόμων που έχουν υποστεί κάταγμα ή βρίσκονται σε κίνδυνο καταγμάτων ευθραυστότητας, με ιδιαίτερη έμφαση σε όσους παρουσιάζουν ευπάθεια. Αυτή η προσέγγιση περιλαμβάνει την παροχή

φροντίδας τόσο σε κλινικά όσο και σε κατ' οίκον περιβάλλοντα, με σκοπό τη βελτίωση των εκβάσεων για τον ασθενή και τη μείωση του κινδύνου μελλοντικών καταγμάτων.

Οι Κύριες Προκλήσεις

1. Αυξανόμενη Ευπάθεια και Πολυνοσηρότητα: οι ασθενείς με κατάγματα ευθραυστότητας χαρακτηρίζονται από πολυνοσηρότητα, αντιμετωπίζοντας καταστάσεις όπως καρδιαγγειακά νοσήματα, σακχαρώδη διαβήτη και γνωστική έκπτωση, γεγονός που καθιστά τη θεραπεία τους πολύπλοκη.
2. Αποκατάσταση και Πρόληψη: τα κατάγματα ευθραυστότητας και οι σχετικές χειρουργικές επεμβάσεις συνδέονται με αυξημένο κίνδυνο λειτουργικής έκπτωσης, μειωμένης αυτονομίας και επιδείνωσης της γενικής υγείας. Η έγκαιρη κινητοποίηση και η στοχευμένη αποκατάσταση είναι ζωτικής σημασίας.
3. Πόνος και Ψυχοκοινωνικές Επιπτώσεις: ο πόνος, η απώλεια αυτονομίας και η κοινωνική απομόνωση επιβαρύνουν περαιτέρω την ανάρρωση και την ποιότητα ζωής των ασθενών.

Ο Ρόλος της Διεπιστημονικής Συνεργασίας

Η Ορθογηριατρική Νοσηλευτική δραματίζει κεντρικό ρόλο στα μοντέλα ορθογηριατρικής φροντίδας, τα οποία βασίζονται στη διεπιστημονική συνεργασία μεταξύ νοσηλευτών, ιατρών, φυσικοθεραπευτών και κοινωνικών λειτουργών. Τα διαθέσιμα στοιχεία δείχνουν ότι αυτά τα μοντέλα βελτιώνουν σημαντικά την αποκατάσταση των ασθενών, μειώνουν τη διάρκεια νοσηλείας και συμβάλλουν στην πρόληψη νέων καταγμάτων.

Συμπερασματικά, η ανάγκη για υψηλής ποιότητας, τεκμηριωμένη Ορθογηριατρική Νοσηλευτική φροντίδα είναι πιο επιτακτική από ποτέ. Η κατανόηση της εμπειρίας των καταγμάτων ευθραυστότητας από την οπτική γωνία των ασθενών και των οικογενειών τους είναι καίριας σημασίας για τη βελτίωση της φροντίδας. Μέσω μιας εξατομικευμένης, ολιστικής προσέγγισης, η Ορθογηριατρική Νοσηλευτική μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στην αποκατάσταση, τη δευτερογενή πρόληψη και τη διατήρηση της ποιότητας ζωής των ηλικιωμένων ασθενών.

ΥΠΟ ΕΚΔΟΣΗ

Gilbert Strang

Introduction to Linear Algebra

Frederick Neuhouser

Τα θεμέλια της κοινωνικής θεωρίας του Χέγκελ. Η πραγμάτωση της ελευθερίας.

Chris Lorenz

Unstuck in Time and other critical reflections.

Νίκος Χριστοφής

Πόλεμος και επίλυση: Ανατολική Μεσόγειος και Μέση Ανατολή.

Πρόσκληση

Οι Εκδόσεις Πανεπιστημίου Πατρών σας καλούν στη βιβλιοπαρουσίαση του έργου του Pierre Chiron, *Εγχειρίδιο Ρητορικής ή Πώς ένας μαθητής να γίνει πολίτης*.

Για το έργο θα μιλήσουν οι:

Άννα Τάτση
Κέντρον Ερεύνης Ελληνικής
Φιλοσοφίας, Ακαδημία Αθηνών

Μυρσίνη Δογάνη
Εντεταλμένη διδάσκουσα,
Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

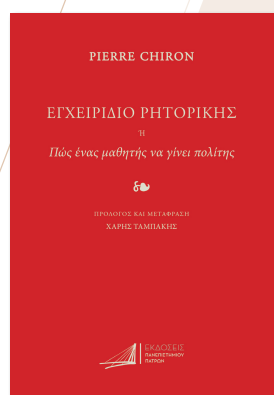
Μανώλης Πολυχρονίδης
Εκπαιδευτής Ρητορικής Τέχνης
και Πολιτικός Επιστήμονας

Αναστάσιος Στέφος
Αντιπρόεδρος Πανελληνίας
Ένωσης Φιλολόγων

Δευτέρα 5/5

Ώρα 19.00

Ιωνικό Κέντρο στην Πλάκα
(Λυσίου 11, 10556)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΠΑΤΡΩΝ

Παρασκευή 25/4

Ώρα 19.00

Συνεδριακό & Πολιτιστικό Κέντρο –
Πανεπιστημιούπολη Πατρών
(αμφιθέατρο Π11, ισόγειο)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΠΑΤΡΩΝ

Πρόσκληση

Οι Εκδόσεις του Πανεπιστημίου Πατρών σας καλούν στη βιβλιοπαρουσίαση του έργου του Δρ. Ιωάννη Ελ. Διονυσιάδη, *Συντονιστή Διευθυντή Β' Κλινικής Φυσικής Ιατρικής & Αποκατάστασης, Εθνικό Κέντρο Αποκατάστασης (ΕΚΑ), Αθήνα, Φυσική Ιατρική και Αποκατάσταση. Βασική θεματολογία για προπτυχιακούς φοιτητές. Μέρος Α'.*

Για το έργο θα μιλήσουν οι:

Χρήστος Μπούρας
Πρύτανης Πανεπιστημίου Πατρών,
Καθηγητής Τμήματος Μηχανικών
Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και Πληροφορικής

Ελένη Αλμπάνη
Αντιπρύτανης Πανεπιστημίου Πατρών,
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του τμήματος
Νοσηλευτικής

Ιουλία Συροκόωστα-Σταθοπούλου
Διευθύντρια ΕΣΥ ΠΓΝΠ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

60 Χρόνια γνώσης και δημιουργίας

57 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

2 Διακρατικά (ΔΙΑΚ), 6 Διδρυματικά (ΔΙΔ), 16 Διατμηματικά (ΔΠΜΣ), 33 Μονοτμηματικά (ΠΜΣ)

7 Σχολές
31 Τμήματα

- ▶ Προώθηση της Έρευνας & της Διδασκαλίας στους Νευραλγικούς Τομείς της Επιστήμης
- ▶ Υψηλό επίπεδο σπουδών
- ▶ Στόχευση σε γνωστικά αντικείμενα αιχμής
- ▶ Χρήση προηγμένων διδακτικών μεθόδων & τεχνολογιών πληροφορικής & επικοινωνιών
- ▶ Σύνδεση μαθησιακών στόχων με τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας
- ▶ Ενίσχυση της εξωστρέφειας του Πανεπιστημίου Πατρών

<https://www.upatras.gr/education/graduate-studies/upatras-msc-programs/>
<https://www.upatras.gr/education/graduate-studies/joint-msc-programs/>

* ΠΜΣ με τέλη φοίτησης

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

Φυσικοθεραπείας	ΠΜΣ Θεραπευτική Άσκηση*
Λογοθεραπείας	ΔΠΜΣ Επιστήμες Αποκατάστασης*

ΣΧΟΛΗ ΓΕΩΠΟΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειών	ΠΜΣ Βιώσιμη Αλιεία, Υδατοκαλλιέργεια
Επιστήμης και Τεχνολογίας Τροφίμων	ΠΜΣ Διοίκηση Επιχειρήσεων Τροφίμων MBA*

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Διοίκησης Επιχειρήσεων	ΠΜΣ Διοίκηση Επιχειρήσεων ΠΜΣ Λογιστική στο Σύγχρονο Περιβάλλον Διοίκησης* ΠΜΣ Διοίκηση Εκπαίδευσης*
Διοικητικές Επιστήμες και Τεχνολογίας	ΠΜΣ Ψηφιακή Καινοτομία και Διοίκηση* ΠΜΣ Ψηφιακός Μετασχηματισμός Φορολογικών και Χρηματοοικονομικών Υπηρεσιών*
Οικονομικών Επιστημών	ΠΜΣ Εφαρμοσμένη Οικονομική και Ανάλυση Δεδομένων*
Διοίκησης Τουρισμού	ΠΜΣ Διοίκηση Τουριστικών Προορισμών και Επιχειρήσεων*

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Επιστημών της Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας	ΠΜΣ Επιστήμες της Εκπαίδευσης* ΔΙΔ Πολιτική Ανώτατης Εκπαίδευσης: Θεωρία και Πράξη* ΠΜΣ Ψυχική Υγεία Παιδιών και Εφήβων, Εξαρτήσιες και Νέες Τεχνολογίες* ΔΙΔ Διεπιστημονική Προσέγγιση της Επιστήμης, της Τεχνολογίας, της Μηχανικής και των Μαθηματικών – STEM στην Εκπαίδευση* ΔΠΜΣ Εκπαιδευτική Ηγεσία* ΔΠΜΣ Αγωγή Υγείας*
Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία	ΠΜΣ Επιστήμες της Εκπαίδευσης
Θεατρικών Σπουδών	ΠΜΣ Το Αρχαίο Ελληνικό Θέατρο και η Πρόσληψή του ΠΜΣ Ειδικές Προσεγγίσεις στις παραστατικές τέχνες και τον κινηματογράφο (ιστορία, θεωρία, πολιτικές της ταυτότητας)
Φιλολογίας	Γλωσσολογία: Γλώσσα και Επικοινωνία ΠΜΣ Σπουδές στην κλασική, βυζαντινή και νεοελληνική γραμματεία
Φιλοσοφίας	ΠΜΣ Θεωρητική και Πρακτική Φιλοσοφία ΑΓΓΛΟΦΩΝΟ ΔΙΑΚΡΑΤΙΚΟ: "Greek and Chinese civilizations. A comparative approach"
Ιστορίας – Αρχαιολογίας	ΠΜΣ Σύγχρονες Προσεγγίσεις στην Ιστορία και την Αρχαιολογία των Πόλεων

ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Αρχιτεκτόνων Μηχανικών	ΠΜΣ Αρχιτεκτονική και Αστικός Σχεδιασμός*
Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Τεχνολογίας Υπολογιστών	ΔΠΜΣ Αλληλεπίδραση Ανθρώπου-Υπολογιστή ΔΠΜΣ Βιοϊατρική Μηχανική ΔΠΜΣ Πράσινη Ηλεκτρική Ενέργεια: Ευφυείς Τεχνολογίες και Στρατηγικές Διαχείρισης
Μηχανικών Ηλεκτρονικών και Πληροφορικής	ΔΠΜΣ Ολοκληρωμένα Συστήματα Υλικού και Λογισμικού ΔΠΜΣ Συστήματα Επεξεργασίας Πληροφορίας και Μηχανική Νοημοσύνη ΔΠΜΣ Υπολογιστική Δεδομένων και Αποφάσεων
Πολιτικών Μηχανικών	ΠΜΣ Σχεδιασμός Ανθεκτικών Βιώσιμων και Ευφούν Υποδομών
Χημικών Μηχανικών	ΔΠΜΣ Επιστήμη και Τεχνολογία Πολυμερών και Σύνθετων Υλικών

ΣΧΟΛΗ ΘΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Βιολογίας	ΠΜΣ Εφαρμοσμένη Οικολογία και Διαχείριση Περιβάλλοντος ΠΜΣ Γεωεπιστήμες και Περιβάλλον ΔΠΜΣ Περιβαλλοντικές Επιστήμες
Γεωλογίας	ΔΠΜΣ Ωκεανογραφία – Εξερεύνηση, αποτύπωση και διαχείριση θαλάσσιου περιβάλλοντος
Επιστήμης των Υλικών	ΠΜΣ Επιστήμη των Υλικών ΔΙΔ Εφαρμοσμένη Οπτοηλεκτρονική ΠΜΣ Θεωρητικά και Εφαρμοσμένα Μαθηματικά (Θ.Ε.Μ.Α.)
Μαθηματικών	ΠΜΣ Υπολογιστική και Στατιστική Αναλυτική στην Επιστήμη των Δεδομένων (MCDA)
Φυσικής	ΠΜΣ Εφαρμογές της Φυσικής στην Ατμόσφαιρα και στην Ηλεκτρονική ΠΜΣ Προχωρημένες σπουδές στη Φυσική
Χημείας	ΔΙΔ Εφαρμοσμένη Βιοχημεία: Κλινική Χημεία, Βιοτεχνολογία, Αξιολόγηση Φαρμακευτικών Προϊόντων* ΔΠΜΣ Ιατρική Χημεία και Χημική Βιολογία ΠΜΣ στη Χημεία

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ

Ιατρικής	ΠΜΣ Βιοιατρικές Επιστήμες ΠΜΣ Δημόσια Υγεία* ΔΠΜΣ Εξατομικευμένη Ιατρική* ΔΠΜΣ Ιατρική Φυσική – Ακτινοφυσική ΔΙΔ Παθήσεις Ρινός, Βάσης Κρανίου και Προσωπικής Χώρας* ΔΠΜΣ Πληροφορική Επιστημών Ζωής ΔΙΔ Τμήματος Ιατρικής Πανεπιστημίου Πατρών και Τμήματος Βιοιατρικών Επιστημών Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής: «Cell and Gene Therapies: from bench to bedside and Good Manufacturing Practices»*
Φαρμακευτικής	ΠΜΣ Ανακάλυψη και Ανάπτυξη Φαρμάκων ΠΜΣ Κοσμητολογία – Παρασκευή και Αξιολόγηση Καλλυντικών Προϊόντων* ΔΙΑΚ Erasmus Mundus: Nanomedicines for Drug Delivery -NANOMED*

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

60 Χρόνια γνώσης και δημιουργίας

7 Σχολές
31 Τμήματα

57 Μεταπτυχιακά
Προγράμματα
(εκ των οποίων 7 ξενόγλωσσα)

31 Διδακτορικά
Προγράμματα
(εκ των οποίων 1 ξενόγλωσσο)

www.upatras.gr

(συνέχεια από εξώφυλλο)

Η δικαιοσύνη, όμως, εκτείνεται πέρα από την (εντέλει, καθόλου απλή ή αυτονόητη) εφαρμογή των νόμων διασφαλίζοντας παράλληλα την ελευθερία του ατόμου να ζει σύμφωνα με τις αρχές του, υπό την προϋπόθεση ότι δεν θίγονται οι ελευθερίες των άλλων. Μήπως η δικαιοσύνη και ακόμη περισσότερο η, κατά Rawls, «ακριβοδικία» αν δεν λαμβάνει υπόψη την ανθρώπινη ευημερία και την επιδίωξη της ευτυχίας, χάνει τον ηθικό της προσανατολισμό; Κι αν, ακόμα δυσχερέστερα, η δικαιοσύνη, όπως αντίστοιχα και η αλήθεια, η ελευθεριότητα, η ανδρεία, η μεγαλοψυχία κ.ο.κ. χάνουν το αντίκρισμά τους, αν σχετικοποιούνται και εργαλειοποιούνται στο όνομα εξυπηρέτησης άλλων σκοπών, πώς θα διδάξουμε τα παιδιά μας τη σημασία τους ως πραγματικές αξίες στη ζωή, στην κατανόηση του αγαθού, στο σχετίζεσθαι, στην κατάκτηση της ευδαιμονίας;

Οι άμεσες εφαρμογές της δικαιοσύνης σήμερα σε όλα τα πεδία του ανθρώπινου βίου φανερώνουν ότι δεν (μπορεί να) αποτελεί μια αφηρημένη έννοια ή ένα θεωρητικό ιδεώδες. Είναι ένα πρακτικό ζητούμενο, που αφορά κάθε πτυχή της ανθρώπινης ζωής (ή/και επιβίωσης)· από την κοινωνική και εκπαιδευτική ανισότητα, μέχρι τις δομές υγείας και τα νομικά συστήματα, και από την ασφάλεια των συγκοινωνιών μέχρι την εξασφάλιση της διαφορετικότητας και της ίδιας της ζωής πέρα από κάθε μισαλλοδοξία, κάθε εκτοπισμό, κάθε εθνοτικό αφανισμό. Οι νέες κυκλοφορίες των εκδόσεων, μέσα από το πρίσμα διαφορετικών επιστημονικών προσεγγίσεων, φωτίζουν την αναγκαιότητα της δικαιοσύνης ως πρώτι- στο αγαθό. Με τα λόγια του Neuhouser,

τα νεότερα ηθικά υποκείμενα μπορούν να αναγνωρίζουν ως αγαθό μόνο αυτό που ενσποεί το δίκαιο και την ευημερία με συγκεκριμένο τρόπο, δηλαδή συμφιλιώνοντας συστηματικά την προσωπική ελευθερία όλων με την ευημερία καθενός ατόμου [...] έτσι ώστε η δικαιοσύνη και η ωφέλεια να μη διακρίνονται καθόλου μεταξύ τους.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΠΑΡΗ
Υπεύθυνη Εκδόσεων
Πανεπιστημίου Πατρών